

WSPÓLNOTY ENERGETYCZNE

JAK WDRÓŻYĆ DYREKTYWĘ
O ODNAWIALNYCH ŹRÓDŁACH ENERGII

Publikacja Związku Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć
opracowana w ramach kampanii Więcej Niż Energia

na podstawie analizy [REScoop.eu](https://rescoop.eu) oraz [ClientEarth](https://clientearth.eu)
[„Energy Communities under the Clean Energy Package”](https://clientearth.eu/en/energy-communities-under-the-clean-energy-package)

W publikacji wykorzystano zdjęcia pochodzące ze wspólnot energetycznych
działających w Anglii, Irlandii i Belgii.

Zdjęcie na okładce – dzięki uprzejmości spółdzielni energetycznej
Westmill Solar Co-operative z Wielkiej Brytanii.

Redakcja:

Zuzanna Sasiak

Jan Ruszkowski

Październik 2020

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
DEFINICJE WSPÓLNOT ENERGETYCZNYCH W „PAKIECIE ZIMOWYM”	5
FORMA PRAWNA	6
ZASADNICZY CEL	7
OTWARTOŚĆ I DOBROWOLNE UCZESTNICTWO	7
KWALIFIKOWALNOŚĆ CZŁONKÓW I UDZIAŁOWCÓW	8
KONTROLA	8
AUTONOMIA	9
DZIAŁALNOŚĆ	9
ISTOTNE KWESTIE PRZY TRANSPOZYCJI „OBYWATELSKICH WSPÓLNOT ENERGETYCZNYCH” I „WSPÓLNOT ENERGETYCZNYCH OZE” DO PRAWA KRAJOWEGO	10
DYREKTYWA RED II – WSPÓLNOTY ENERGETYCZNE OZE	12
PRAWA I OBOWIĄZKI	13
RAMY FUNKCJONOWANIA	13
OBOWIĄZKI SPRAWOZDAWCZE	15
SYSTEMY WSPARCIA DLA WSPÓLNOT	15
KAMPANIE INFORMACYJNE I SZKOLENIA	16
PROCEDURY ADMINISTRACYJNE	16
ZAPEWNIENIE SPÓJNOŚCI POMIĘDZY WSPÓLNOTAMI ENERGETYCZNYMI OZE I INNYMI FORMAMI ZBIOROWEJ KONSUMPCJI ENERGII	17
ZBIOROWA PROSUMPJA OZE	18
PODZIAŁ ENERGII	19
ZAPEWNIENIE ODPOWIEDNICH REGULACJI PRAWNYCH: DOSTĘP DO RYNKÓW, RÓWNE SZANSE I KOSZTY SYSTEMU ENERGETYCZNEGO	21
DOSTĘP DO RYNKÓW	22
ZAPEWNIENIE RÓWNYCH SZANS	22
REGULACJE DLA INNOWACJI	23
UDZIAŁ W KOSZTACH SYSTEMU ENERGETYCZNEGO	24
NADZÓR REGULACYJNY NAD WSPÓLNOTAMI ENERGETYCZNYMI	26

WSTEP

W maju 2019 roku Unia Europejska przyjęła pakiet legislacyjny „Czysta energia dla wszystkich Europejczyków” (tzw. „pakiet zimowy”). Jest to zestaw 8 dyrektyw i rozporządzeń, który określa parametry nowego modelu energetyki w UE. Sygnalizuje się w nim istotną zmianę pozycji obywateli na rynku energetycznym, którzy mają wyjść z roli biernych konsumentów i stać się aktywnymi uczestnikami transformacji energetycznej.

Najważniejsze kwestie w tym zakresie reguluje [II Dyrektywa 2018/2001 o Odnawialnych Źródłach Energii](#) (dalej „RED II”) oraz [Dyrektywa 2019/944 o Jednolitym Rynku Energetycznym](#) (tzw. dyrektywa rynkowa, dalej „IEM”). Dyrektywa IEM dotyczy „obywatelskich wspólnot energetycznych”, natomiast RED II „wspólnot energetycznych opartych na OZE” (w oficjalnym polskim tłumaczeniu używa się pojęcia „społeczności energetyczne działające w zakresie energii odnawialnej”). Wspólnoty energetyczne OZE stanowią podkategorię obywatelskich wspólnot energetycznych, ponieważ funkcjonują tylko w oparciu o odnawialne źródła energii oraz dotyczą ich inne, bardziej sprecyzowane kryteria (m.in. w zakresie uczestnictwa, sprawowania kontroli i reguł zarządzania).

Niniejszy poradnik poświęcony jest przede wszystkim wspólnotom energetycznym OZE. Powstał w oparciu o wytyczne i doświadczenia zebrane przez organizację REScoop – porozumienie zrzeszające wspólnoty energetyczne i grupy obywateli z 7 krajów UE, które, przy wsparciu Komisji Europejskiej, działa na rzecz przyspieszenia zmian w dziedzinie energetyki obywatelskiej. Poradnik opisuje rozwiązania dla funkcjonowania wspólnot energetycznych OZE, które powinny zostać uwzględnione także w Polsce, na etapie tworzenia ram prawno-społecznych dla rozwoju energetyki obywatelskiej. Stworzenie systemu funkcjonowania wspólnot energetycznych OZE jest obowiązkiem wynikającym z dyrektywy RED II, który Polska musi spełnić do 30 czerwca 2021 roku.

Spółdzielnie energetyczne (część) zrzeszone w organizacji REScoop.eu

DEFINICJE WSPÓLNOT ENERGETYCZNYCH W „PAKIECIE ZIMOWYM”

FORMA PRAWNA

Wspólnota energetyczna musi posiadać osobowość prawną. Państwa członkowskie mają wybór co do formy prawnej, jaką chciałyby przewidywać dla istniejących na ich terenie wspólnot energetycznych (w poszczególnych krajach UE wybrano różne formy prawne: spółdzielnie, partnerstwa, firmy działające na rzecz interesu publicznego, fundacje, przedsiębiorstwa non-profit, przedsiębiorstwa społeczne, stowarzyszenia).

Przy wyborze formy prawnej dla wspólnot energetycznych określono 3 możliwe podejścia:

1. wspólnota funkcjonuje w **dowolnej formie prawnej**, o ile tylko spełnia przy tym kryteria wskazane w dyrektywie;
2. wspólnota funkcjonuje w oparciu o **którąś z istniejących w danym państwie członkowskim form prawnych**, dodatkowo spełniając przy tym kryteria wskazane w dyrektywie;
3. wspólnota funkcjonuje w oparciu o **nowo utworzoną formę prawną**.

W krajach, gdzie społeczności energetyczne już istnieją, regulacja państwowa powinna je uwzględnić i zapewnić im możliwość dalszego działania. Tam

natomiast, gdzie nie istnieją jeszcze wspólnoty energetyczne, państwo członkowskie może wybrać jedną z istniejących w systemie form prawnych lub utworzyć nową. Państwo może również zostawić wspólnotom całkowitą dowolność w kwestii formy prawnej, ale to rozwiązanie nie jest zalecane.

Przykłady:

Belgia postawiła na spółdzielnie oraz stowarzyszenia non-profit, ponieważ ich działalność nie jest w ogóle motywowana zyskiem lub zysk jest na drugim miejscu;

Dania wydała ostatnio „transposition handbook on energy communities”, który omawia techniczne, prawne i finansowe aspekty tworzenia społeczności energetycznych, wskazuje jak powinien wyglądać plan utworzenia takiego podmiotu i wyznacza ramy prawne (rekomendowane są spółdzielnie oraz stowarzyszenia);

Grecja wybrała istniejący w systemie model spółdzielni, adaptując go poprzez zapisy o szczególnej działalności w sektorze energetycznym, dla określonego, szczególnego celu – promocja społecznej i solidarnej gospodarki, innowacji w sektorze energetycznym, zwalczania ubóstwa energetycznego, promocji zrównoważonej energetyki i innych.

ZASADNICZY CEL

Zasadniczym założeniem jest, iż wspólnota energetyczna OZE funkcjonuje dla **celów niekomercyjnych** („działa raczej dla środowiskowych, gospodarczych lub społecznych korzyści wspólnoty, niż dla korzyści finansowych”). Definicja wspólnoty nie wyklucza przynoszenia przez nią korzyści, ale jest to obwarowane określonymi warunkami.

Możliwe jest **generowanie zysku** przez wspólnotę, o ile zysk ten jest reinwestowany w działalność społeczności lub przeznaczony na rzecz interesu publicznego, np. na rozwój lokalny, edukację, programy solidarnościowe. Wygenerowany zysk musi trafiać do jednej z dwóch grup: członków/udziałowców lub lokalnej społeczności. Możliwy jest także **zwrot nakładów** poniesionych na inwestycję oraz inne korzyści finansowe dla członków, o ile nie są one głównym celem funkcjonowania wspólnot.

Państwa członkowskie mogą wprowadzić dodatkowe zapisy prawa, aby wzmocnić charakter non-profit tworzonych społeczności i ograniczyć zakres możliwych generowanych korzyści. Jednocześnie rekomenduje się, aby państwa uściśliły, co rozumie się przez środowiskowe, ekonomiczne i społeczne korzyści wspólnoty.

Przykłady:

W **Belgii** Ministerstwo Gospodarki określiło, że wspólnoty muszą ograniczyć generowaną dywidendę do wysokości max. 6% zwrotu z inwestycji. W zamian za to, dywidenda ta jest zwolniona z podatku do wysokości 640 euro.

W **Hiszpanii** i **Portugalii** prawo wymaga, by wspólnoty przeznaczały swoje rezerwy finansowe na edukację, szkolenia i kampanie informacyjne. Niektóre ze wspólnot, szczególnie te, których zadaniem jest zapewnianie usług społecznych, nie mają w ogóle prawa przekazywania zysków swoim członkom, a wszelkie nadwyżki gromadzone są jako rezerwy wspólnoty.

OTWARTOŚĆ I DOBROWOLNE UCZESTNICTWO

Zasada otwartości polega na tym, iż uczestnictwo we wspólnocie energetycznej powinno być dostępne dla wszystkich zainteresowanych osób i podmiotów zamieszkujących daną lokalizację. Wspólnoty energetyczne mogą wprawdzie ustalać **kryteria członko-**

stwa, ale pod warunkiem, że nie są one ani arbitralne, ani dyskryminujące. Zaleca się, by państwa definiowały dopuszczalne kryteria członkostwa stosowane przez wspólnoty, mając na uwadze rodzaj ich działalności (np. projekt tworzenia produkcji OZE może wymagać wkładów finansowych, a projekt lokalnej sieci ciepłowniczej może wymagać określonego położenia geograficznego albo technicznego zaplecza). **Zasada dobrowolności** odnosi się natomiast do swobodnej możliwości opuszczenia wspólnoty energetycznej.

Przykład:

W **Szwecji** ustalono listę przypadków, w których wspólnoty energetyczne mogą odmówić uczestnictwa zainteresowanemu podmiotowi:

1. gdy wnioskodawca nie jest w stanie uczestniczyć w działalności wspólnoty w żadnej z niżej wymienionych form:

- ▶ jako konsument,
- ▶ jako dostawca,
- ▶ poprzez wykonaną pracę,
- ▶ korzystając z usług zapewnianych przez wspólnotę;

2. gdy wnioskodawca nie spełnia wymogów stawianych członkom wspólnoty w kontekście charakteru i zakresu działalności tej wspólnoty.

W kwestii dobrowolności natomiast prawodawca szwedzki założył, że wspólnoty nie mogą ograniczać praw swoich członków poprzez postanowienia statutowe ani w żaden inny sposób. Wskazano również, że członek wspólnoty ma prawo anulowania swojego członkostwa i wycofania swoich udziałów sześć miesięcy po wygaśnięciu członkostwa.

Istnieją 2 możliwe modele relacji pomiędzy członkiem i wspólnotą energetyczną OZE: **relacja typu biznes-klient** oraz **relacja typu członek/inwestor**.

W relacji typu **biznes-klient**, klient musi zachować wszystkie swoje normalne prawa konsumenta, w tym prawo do zmiany dostawcy. Prawo to nie dotyczy jednak Operatora Sieci Dystrybucyjnej, co oznacza, że jeżeli wspólnota działa na swojej własnej sieci, to klient nadal zachowuje prawo zmiany dostawcy, ale już nie sieci.

Przy relacji typu **członek/inwestor** stosuje się krajowe regulacje dotyczące wstąpienia i wystąpienia ze spółki, stowarzyszenia, czy spółdzielni. Zaleca się jednak, by państwa umożliwiły wspólnotom energetycznym OZE nakładanie ograniczeń na prawa członków do wycofania się z poczynionych inwestycji we wspólnotę (dla zapewnienia długoterminowej stabilności finansowej tejże).

KWALIFIKOWALNOŚĆ CZŁONKÓW I UDZIAŁOWCÓW

Członkami wspólnot energetycznych OZE mogą być **osoby fizyczne, małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP)** oraz **władze lokalne**.

W dyrektywach wyraźnie wskazano **ograniczenie dla firm, które już działają w sektorze energetycznym** – uczestnictwo we wspólnocie nie może stanowić ich głównej zawodowej/komercyjnej działalności. Państwa mają prawo ograniczyć takim firmom możliwość zakładania, zarządzania, czy dostarczania usług dla wspólnot, bądź też stanie się członkiem lub udziałowcem wspólnoty. To jednak nie uniemożliwia tym firmom wejścia w umowę partnerską albo dostarczania usług dla wspólnoty energetycznej. Jeżeli państwa członkowskie nie chcą nadmierne ograniczać możli-

wości takim podmiotom, zaleca się, aby przynajmniej zapewnić, że takie firmy nie będą miały uprawnień decyzyjnych w ramach wspólnoty (np. poprzez ograniczenie liczby ich inwestycji lub liczby głosów).

Przykład:

Luksemburg definiuje wspólnotę energetyczną OZE jako osobę prawną, której członkami lub udziałowcami są osoby fizyczne, MŚP i władze lokalne, które są **użytkownikami sieci**. Taka definicja ogranicza kwalifikujące się podmioty jedynie do ostatecznych odbiorców (konsumentów) energii.

KONTROLA

Sprawowanie kontroli rozumiane jest jako zarządzanie oraz wywieranie wpływu na podejmowanie decyzji we wspólnocie energetycznej OZE, w oparciu o **posiadaną liczbę głosów lub udziałów**. Państwa członkowskie powinny dookreślić, jak rozumieją efektywną kontrolę, w kontekście krajowych przepisów o zarządzaniu lub o innych wspólnych inicjatywach gospodarczych.

Kontrola we wspólnocie powinna być sprawowana przez członków bądź udziałowców, którzy zlokalizowani są w **geograficznej bliskości instalacji OZE**, z których korzysta dana wspólnota (kładziony jest nacisk na „lokalność”). Państwa zachowują dowolność co do określenia bliskości geograficznej – może to być definiowane np. w oparciu o dokumenty planistyczne, granice gmin albo o inne kryteria. Zaleca się definiowanie lokalizacji geograficznej w kontekście rodzaju działalności, którą dana wspólnota prowadzi. Nie należy jednak określać lokalizacji zbyt wąsko, aby nie tworzyć niepotrzebnych barier dla powstawania społeczności opartych na OZE.

Przykład:

We **Flandrii**, definiując pojęcie lokalności, zastosowano zarówno parametry lokalizacji geograficznej (granice gmin oraz promień o określonej liczbie kilometrów wokół instalacji OZE), jak i parametry techniczne (według przynależności do tej samej sieci – np. wspólny transformator niskie/średnie napięcie).

W tym kontekście, **należy odróżnić sprawowanie kontroli od uczestnictwa** we wspólnocie energetycznej. Członkowie bądź udziałowcy wspólnoty mogą znajdować się terytorialnie poza obrębem wspólnoty, jednak w takiej sytuacji nie mogą oni sprawować skutecznej kontroli nad jej funkcjonowaniem.

Ze względu na cel i charakter wspólnot energetycznych OZE możliwe jest zastrzeżenie, że określony typ podmiotów (np. osoby fizyczne albo władze samorządowe) będzie miał przyznany minimalny zakres uczestnictwa we wspólnocie albo będzie miał zapewnioną w niej kontrolę większościową.

Przykład:

Na **Litwie**, sprawowanie kontroli we wspólnocie zapewnione jest w szczególności osobom fizycznym. Przewidziano, iż co najmniej 51% głosów na walnym zgromadzeniu uczestników wspólnoty musi należeć do tych uczestników, którzy są osobami fizycznymi i mają miejsce zamieszkania w tej gminie (ewentualnie gminie sąsiadującej), w której ma powstać instalacja produkująca energię z OZE.

AUTONOMIA

Założenie autonomii wspólnoty energetycznej ma zapewnić, aby była ona władana i kontrolowana przez **wspólnotę członków**, a nie przez jednego wpływowego członka albo określoną kategorię członków. Podejmowanie decyzji we wspólnocie powinno odbywać się demokratycznie, z należyтым udziałem wszystkich członków (niezależnie od wysokości ich wkładu/inwestycji). Założenie to obejmuje również **autonomię gospodarczą i finansową**, co oznacza, że ewentualne partnerstwo biznesowe z tradycyjnymi podmiotami rynkowymi nie może ograniczać niezależności decyzyjnej wspólnoty energetycznej.

Zaleca się, aby państwa przyjęły regulacje zapewniające wspólnotom zachowanie autonomii. Mogą to być m.in. ograniczenia wysokości kapitału wnoszonego przez jednego członka, ograniczenia możliwości wycofania inwestycji wniesionej przez członków (żeby ciągłość wspólnoty nie była zagrożona), ograniczenia zewnętrznego finansowania, czy wprowadzenie zasady „jeden członek-jeden głos”. Państwa mogą również postużyć się taką definicją autonomii, jaką Komisja Europejska zawarła w swojej [definicji małego/średniego przedsiębiorstwa](#) (MŚP), czy też skorzystać z wytycznych organizacji [International Cooperative Alliance](#) dotyczących zachowania autonomii przez spółdzielnie.

Przykład:

Regulacje wprowadzone na **Litwie**, stanowiące transpozycję zapisów RED II o wspólnotach energetycznych OZE, ustanawiają ograniczenie liczby głosów, jakie na Walnym Zgromadzeniu wspólnoty mogą przypadać innym spółkom energetycznym. W szczególności, udziałowcy wspólnoty energetycznej OZE nie mogą posiadać więcej niż 20% udziałów w innym podmiocie obracającym energią. Przepis ten ma na celu uniemożliwienie członkom wspólnoty inwestowanie w inne spółki energetyczne, a następnie podejmowanie decyzji przynoszących korzyści tym spółkom, nie zaś wspólnotom energetycznym.

DZIAŁALNOŚĆ

Wspólnoty energetyczne OZE mogą prowadzić dowolną ilość i rodzaj działań, o ile **wiążą się one z energią odnawialną**.

Potencjał ich działalności na rynku obejmuje:

- wytwarzanie, dostarczanie, magazynowanie, udostępnianie i auto-konsumpcję energii z OZE,
- e-mobilność opartą na OZE,
- operowanie lokalnymi sieciami dostarczającymi ciepło lub chłód.

Ograniczenie którejkolwiek z ww. potencjalnych działalności wspólnot (działalności przewidzianych w „pakiecie zimowym”) stanowiłoby złamanie prawa UE.

Przykład:

W prawie przyjętym w **Grecji** wymieniona jest długa lista działań, jakie mogą realizować wspólnoty energetyczne. Odnoszą się one nie tylko do sektora energii, ale również do chłodnictwa i ciepłownictwa, a wspólnota musi prowadzić przynajmniej jedną z nich. Ten sam paragraf greckiej ustawy pozwala też wspólnotom na realizowanie innych, dodatkowych działań, takich jak zachęcanie potencjalnych inwestorów, działania informacyjne i edukacyjne na lokalnym i regionalnym szczeblu, czy docieranie do odbiorców wrażliwych i walkę z ubóstwem energetycznym.

ISTOTNE KWESTIE PRZY TRANSPOZYCJI „OBYWATELSKICH WSPÓLNOT ENERGETYCZNYCH” I „WSPÓLNOT ENERGETYCZNYCH OZE” DO PRAWA KRAJOWEGO

Implementując obie wspomniane dyrektywy do prawa krajowego, państwa członkowskie powinny zadbać, by przyjęte **definicje obu typów wspólnot, wprowadzanych do krajowego prawa przez dwie odrębne dyrektywy, były ze sobą jak najbardziej spójne**. Koncept własności społecznej na rynku energetycznym musi mieć określony i zrozumiały kształt, m.in. ze względu na potencjalne podmioty, które będą kwalifikowały się zarówno jako obywatelskie wspólnoty energetyczne (podlegające IEM) i jako wspólnoty energetyczne OZE (podlegające RED II). Aby zapewnić tę spójność, oba pojęcia powinny być transponowane do prawa krajowego jednocześnie, np. w tym samym albo równoległym akcie prawnym. Pojęcia te powinny też być ze sobą w jakiś sposób połączone, np. w ten sposób, że obywatelska wspólnota energetyczna byłaby definicją szerszą (parasolową), a wspólnota OZE jej podkategorią, uwzględniającą zestaw cech i warunków zapisanych w RED II.

Schemat 1. Wspólnoty energetyczne oparte na OZE (REC – renewable energy communities) definiowanych w Dyrektywie RED II a wszystkie obywatelskie wspólnoty energetyczne (CEC – citizen energy communities) ujęte w Dyrektywie IEM

W przypadku, gdy zastosowanie w pełni spójnego podejścia nie jest możliwe, zaleca się, aby różnice pomiędzy ww. rodzajami wspólnot energetycznych zostały jasno wskazane i wytłumaczone w krajowej legislacji, ułatwiając potencjalnym członkom lub inwestorom dokonanie wyboru, który rodzaj podmiotu jest dla nich właściwszy oraz ułatwiając ewentualną zmianę jednego przyjętego modelu na drugi.

Jednocześnie i niezależnie od powyższego, państwa członkowskie w krajowym prawodawstwie muszą również zapewnić niezbędne **rozróżnienie wspólnot energetycznych w ogólnym ujęciu oraz wspólnot opartych o OZE**. Definicja tych drugich jest węższa i posiada zdecydowanie więcej ograniczeń – wspólnoty te mogą angażować się wyłącznie w działalność dotyczącą OZE, wymagają kontroli sprawowanej lokalnie oraz mają bardziej surowe zasady organizacyjne w zakresie kwalifikowalności członków, demokratycznego podejmowania decyzji (w tym posiadanej autonomii) oraz równego i niedyskryminującego traktowania jej członków. Obostrzenia te są pewnym utrudnieniem, ale jednocześnie gwarantują wszystkim członkom wspólnoty energetycznej OZE większy wpływ i kontrolę nad funkcjonowaniem wspólnoty i w pełni demokratyczny model decydowania o jej działalności.

Dodatkowo, należy też mieć na uwadze dokonanie **rozróżnienia działalności wspólnot energetycznych od innych rozwiązań przewidzianych w „pakiecie zimowym”**. Należy wprowadzić definicje powyższych

wspólnot do prawa krajowego w taki sposób, aby uniknąć mylenia ich z innymi, szczególnymi rodzajami aktywności, takimi jak:

- kolektywna konsumpcja OZE (prosumenci zbiorowi),
- dzielenie się energią,
- czy tworzenie mikro-sieci.

Zaleca się, aby legislacja dotycząca wspólnot energetycznych została oddzielona od ww. innych aktywności w energetyce, np. poprzez umieszczenie jej w osobnych ustawach, rozdziałach, a nawet w odrębnym akcie legislacyjnym.

Przykład:

W **Grecji** prawo dotyczące kolektywnej (wirtualnej) konsumpcji OZE oraz wspólnot energetycznych zostało pomyślane jako dwa różne koncepty. Wirtualny system opustów został wprowadzony w 2017 r. i z początku tylko instytucje publiczne oraz stowarzyszenia rolnicze były uprawnione do korzystania z tej możliwości. Natomiast w roku 2018 wprowadzono osobny akt – ustawę o wspólnotach energetycznych. Ustawa nie mówi wprost o działaniach, jakie mogą prowadzić wspólnoty. Zamiast tego, wskazuje czym jest wspólnota energetyczna, określa zasady inwestowania i uczestnictwa w niej różnych podmiotów, zasady podejmowania decyzji wewnętrznych, cele i typy działań dedykowane wspólnotom oraz specjalne zachęty finansowe skierowane do takich wspólnot. Jednocześnie, w art. 4 i 11 tego aktu, gdzie mowa jest o celach

oraz o ułatwieniach dla wspólnot, zapisano, że mogą one uczestniczyć oraz korzystać z kolektywnego wirtualnego systemu opustów.

Projektując prawo krajowe należy przede wszystkim uwzględnić fakt, że zarówno obywatelskie wspólnoty energetyczne, jak i wspólnoty energetyczne OZE, zostały stworzone w pierwszej kolejności dla **obywateli, małych przedsiębiorstw i władz lokalnych** – nie dla dużych struktur, firm energetycznych, czy dużych przemysłowych lub komercyjnych odbiorców. Dlatego ważne jest, by wprowadzić rozróżnienie pomiędzy wspólnotami energetycznymi, a innymi rozwiązaniami proponowanymi przez „pakiet zimowy”, które kierowane są do wszystkich podmiotów na rynku, w tym do biznesu (m.in. tymi, które dotyczą indywidualnej i zbiorowej prosumpcji OZE).

Zaleca się, by zamiast opracowywać obszerne koncepcje i definicje wspólnot energetycznych, państwa członkowskie skupiły się przede wszystkim na transpozycji tego, co jest wymagane przez dyrektywę RED II i IEM. Jeśli dane państwo chciałoby stworzyć ramy dedykowane szczególnie **podmiotom komercyjnym i przemysłowym**, to powinny być to inicjatywy zbiorowej prosumpcji OZE bądź tzw. aktywnych odbiorców (zgodnie z IEM są to odbiorcy, którzy są prosumentami lub uczestniczą w systemach elastyczności lub efektywności energetycznej), nie zaś wspólnot energetycznych. Wspólnoty obywatelskie, a w szczególności wspólnoty OZE mają określone, opisane wcześniej ramy i wymogi, podczas gdy pozostałe formy aktywności są dostępne dla wszelkich typów uczestników i mogą opierać się na dowolnym modelu organizacyjnym.

DYREKTYWA RED II – WSPÓLNOTY ENERGETYCZNE OZE

PRAWA I OBOWIĄZKI

Art. 22 dyrektywy RED II gwarantuje konsumentom, zwłaszcza indywidualnym, **prawo do uczestnictwa we wspólnotach energetycznych OZE**. Państwa członkowskie muszą przy tym zapewnić, że członkowie lub udziałowcy wspólnot zachowają wszystkie prawa i obowiązki przynależne im jako konsumentom. Ponadto, określony jest tam również zakres uprawnień, jakie muszą być nadane wspólnotom energetycznym w odniesieniu do OZE, tj. do produkcji, prosumpcji i sprzedaży odnawialnej energii, a także do dzielenia wyprodukowanej energii pomiędzy członków lub udziałowców. Odnośnie sprzedaży, dyrektywa wymaga wprowadzenia **umów na zakup energii** (tzw. PPA - *power purchase agreements*), przy czym legislacje krajowe powinny przewidywać także inne możliwe formy dostawy zielonej energii.

Powyższe prawa odnoszą się **nie tylko do energii elektrycznej, ale także do ogrzewania i chłodzenia**. Dyrektywa RED II nie mówi wprawdzie o prawie do obsługi (zarządzania) lokalnych sieci ciepłowniczych lub chłodzenia przez wspólnoty, ale udanych przykładów takich rozwiązań nie brakuje. Dlatego stowarzyszenie wspólnot energetycznych zaleca, by w prawie krajowym przyznano wspólnotom energetycznym prawo do produkowania i dostarczania ciepła i chłodu z OZE, jak również do tworzenia i operowania lokalnymi sieciami w tym zakresie.

Przykład:

W 2006 roku mieszkańcy wioski Oberros-phe w **Niemczech** podjęli decyzję o rezygnacji z ogrzewania zasilanego ropą i gazem na rzecz wykorzystania w tym celu wiórów i odpadów drewnianych. Zawiazali wspólnotę mieszkańców produkujących i korzystających z nowego systemu ogrzewania, jako formę prawną wybierając spółdzielnię. Od tego czasu spółdzielnia rozwija się, inwestując w nowe technologie, umożliwiające coraz to efektywniejsze wykorzystanie odnawialnych (obecnie także innych niż odpady drewniane) źródeł grzewczych.

RAMY FUNKCJONOWANIA

Państwa członkowskie są zobowiązane zapewnić sprzyjające warunki dla powstawania i rozwoju wspólnot energetycznych OZE. Dyrektywa **RED II ustanawia minimalną listę zagadnień, które mu-**

szą się znaleźć w prawie krajowym, ale zachęca do wprowadzania dodatkowych zasad i przepisów prawa, ułatwiających funkcjonowanie wspólnot. Lista działań obowiązkowych obejmuje:

- usunięcie nieuzasadnionych barier prawnych i administracyjnych ;
- uwzględnienie wspólnot energetycznych we wszelkich zmianach prawa dotyczących obszarów, w których wspólnoty mogą działać ;
- zapewnienie współpracy ze strony **operatorów sieci dystrybucyjnych (dalej: OSD)**, która ułatwi transfery energii w ramach wspólnot ;
- objęcie wspólnot energetycznych sprawiedliwymi, proporcjonalnymi i transparentnymi procedurami, w tym rejestracyjnymi i licencyjnymi ;
- ponoszenie przez wspólnoty opłat sieciowych odzwierciedlających realne koszty, jak również proporcjonalnych opłat i podatków w stosunku do zakresu wkładu i korzystania z rynku ;
- zapewnienie, że wspólnoty nie będą obiektem żadnych regulacji ani praktyk dyskryminacyjnych ;
- zapewnienie, że wspólnoty będą dostępne dla wszystkich konsumentów, w tym dla osób o niskich dochodach i gospodarstw domowych w trudnej sytuacji ;
- zapewnienie ułatwień w zakresie dostępu do informacji i finansowania ;
- udzielenie wsparcia władzom publicznym, by były w stanie nie tylko pomagać w tworzeniu wspólnot, ale również bezpośrednio w nich uczestniczyć ;
- zapewnienie równego traktowania konsumentów tworzących wspólnotę energetyczną.

Zanim państwo członkowskie przystąpi do wprowadzania ram prawnych sprzyjających funkcjonowaniu wspólnot, powinno przeprowadzić całościową analizę istniejących barier dla potencjału korzystania z OZE na swoim terytorium. W Polsce takie częściowe analizy już powstają, np. [dla sektora mikro, małych i średnich Przedsiębiorstw](#).

Przykład:

W **Wielkiej Brytanii** opracowano „Strategię Wspólnot Energetycznych”, której przygotowanie poprzedzała trwająca 3 miesiące analiza przeszkód oraz potencjału dla tworzenia wspólnot energetycznych. W ramach analizy zebrano informacje od wielu podmiotów zaangażowanych lub potencjalnie zaangażowanych w tego rodzaju działania wspólnotowe (od gmin, osób fizycznych, lokalnych władz i organizacji z sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego). Następnie, sporządzono Strategię, która zawierała proponowane rozwiązania służące usunięciu istniejących barier, listę potencjalnych korzyści z działalności wspólnot, opis sytuacji istniejącej w momencie sporządzenia Strategii, analizę możliwości posiadanych przez wspólnoty oraz zakres wsparcia, jakiego rząd brytyjski powinien udzielić w celu stymulacji rozwoju społeczności energetycznych.

Należy podkreślić, że wspólnoty te powinny być szczególnie dedykowane **osobom i gospodarstwom o niskich dochodach**, ponieważ takie rozwiązanie pozwala zwalczać ubóstwo energetyczne, łącząc takie czynniki jak korzystanie z OZE, zwiększanie efektywności energetycznej, zmniejszoną konsumpcję i niższe stawki opłat. W praktyce to właśnie ci odbiorcy mają często utrudniony dostęp do korzystania z OZE, więc państwa członkowskie powinny zapewnić im różnego rodzaju ułatwienia i zachęty finansowe do uczestnictwa we wspólnotach energetycznych. Pracując nad włączeniem nisko-dochodowych gospodarstw w uczestnictwo w społecznościach energetycznych, warto wpisać te rozwiązania w szerszą strategię walki z ubóstwem energetycznym, o której mówi [art. 28 IEM](#).

Państwa powinny również wprowadzić szeroko pojęte **ułatwienia w dostępie do finansowania** dla wspólnot. Zasadniczym celem jest tutaj zmniejszenie ryzyka inwestycyjnego, m.in. poprzez udzielenie gwarancji albo pożyczek, dzięki którym wspólnoty będą mogły przygotować się do inwestycji (sfinansować studia wykonalności, zezwolenia, zawarcie umów, itd.). Możliwe jest też wprowadzenie zachęt dla osób indywidualnych do inwestowania w infrastrukturę wspólnotową (np. poprzez niskooprocentowane pożyczki, czy ulgi podatkowe).

Przykład:

Grecja przyjęła walkę z ubóstwem energetycznym jako jeden z celów funkcjonowania wspólnot energetycznych, który wpisany jest wprost w definicję tych podmiotów. Ponadto, prawo greckie przewiduje, że wspólnoty energetyczne mogą angażować się w pomoc gospodarstwom domowym żyjącym poniżej granicy ubóstwa, zlokalizowanym w regionie, w którym wspólnota ma swoją siedzibę, nawet jeśli gospodarstwa te nie są członkami wspólnoty (np. poprzez kompensację ich zapotrzebowania energetycznego, czy modernizację systemów energetycznych, z jakich korzystają).

Naturalnymi partnerami wspólnot energetycznych OZE powinny być władze lokalne. Zrzeszenia wspólnot energetycznych zalecają, by państwa ustanowiły odpowiednie regulacje prawne dla lokalnych władz (np. uprawnienie do uczestnictwa we wspólnotach, uprawnienie do planowania i przeprowadzenia ich powstawaniu, odpowiednie przepisy o zamówieniach publicznych). Powinno też zostać zapewnione finansowanie, działania informacyjne oraz szkolenia dla organów publicznych np. w zakresie sporządzania ekspertyz technicznych dla projektów z zakresu OZE i efektywności energetycznej, czy informacji nt. dostępnych funduszy publicznych, które mogłyby wspierać ich lokalne projekty.

Ponadto, dyrektywa RED II nakazuje równe i niedyskryminacyjne traktowanie na rynku konsumentów uczestniczących we wspólnotach energetycznych – oznacza to, że wspólnoty nie powinny wprowadzać zbyt wyśrubowanych kryteriów dla nowych członków ani nikogo nie uprzywilejowywać. Prawodawstwo krajowe powinno więc zapewniać demokratyczny sposób podejmowania decyzji (np. według wspomnianej wcześniej zasady „jedna osoba - jeden głos”) oraz zakaz narzucania nieproporcjonalnych opłat wpisowych dla nowych członków.

OBOWIĄZKI SPRAWOZDAWCZE

Poziom wprowadzonych ułatwień dla funkcjonowania wspólnot energetycznych OZE będzie jednym z elementów **oceny wdrażania dyrektywy RED II** przez państwa członkowskie (poprzez monitoringi realizowane przez Komisję Europejską w 2023 i 2025 roku oraz ostateczną aktualizację Krajowego Planu na rzecz Energii i Klimatu w roku 2024). Państwa powinny przygotować się do tego procesu oceny rozpoczynając od przeprowadzenia analizy sytuacji wyjściowej, do czego zobowiązuje art. 22 ust. 3 dyrektywy. W celu oceny postępów państwa członkowskie powinny natomiast określić metody jakimi planują monitorować rozwój wspólnot, w tym danych o ich działalności i wpływie na sytuację środowiskową, społeczną, gospodarczą i energetyczną.

SYSTEMY WSPARCIA DLA WSPÓLNOT

Państwa mają obowiązek zapewnić wspólnotom uczciwe i równe warunki konkurencji na rynku energetycznym. Możliwe jest zapewnienie małym instalacjom OZE pozarynkowych form wsparcia, np. w formie systemu taryf gwarantowanych, przez wyłączenie ich z konieczności udziału w procedurach przetargowych i aukcjach lub poprzez zwolnienie ich z części obowiązków przewidzianych w przetargu.

Korzystne jest tworzenie **systemów wsparcia opartych na wielu różnych narzędziach**, np. poprzez stworzenie specjalnych okresów dla składania ofert w przetargach, czy stworzenie punktów kontaktowych, udzielających pomocy powstającym wspólnotom w procesie uzyskania wymaganych pozwoleń i licencji, w kwestii przyłączenia do sieci, czy w kwestii udziału w przetargu. W przypadku przetargów warto, by państwa przyjęły specjalne kryteria, wykraczające poza cenę, uwzględniające takie aspekty jak dobro publiczne, czy możliwość udziału społecznego w inwestycji.

Przykład:

W **Grecji** system wspierania OZE opiera się na procedurach przetargowych, ale w 2019 roku wypracowano tam szczególne zasady dla wspólnot energetycznych, pragnących wziąć udział w przetargach dotyczących projektów lokalnych. Zgodnie z tymi zasadami, wspólnotowe instalacje wiatrowe o mocy poniżej 6 MW oraz wspólnotowe instalacje fotowoltaiczne o mocy poniżej 1 MW są zwolnione z obowiązku udziału w przetargach, przy czym te ostatnie są dodatkowo uprawnione do otrzymania taryfy gwarantowanej wynoszącej o 10% więcej niż średnia z wygranych ofert z trzech poprzednich przetargów na dostarczanie energii z instalacji fotowoltaicznej.

Stowarzyszenia wspólnot energetycznych zachęcają też państwa członkowskie do pójścia o krok dalej niż nakazuje RED II i (wzorem np. Danii) stworzenia **schematów tzw. „right to buy”** – rozwiązań, w których zapewnia się możliwość wykupienia części własności powstających projektów OZE (zwłaszcza opartych na energii z wiatru i słońca) lokalnym mieszkańcom.

KAMPANIE INFORMACYJNE I SZKOLENIA

Państwa członkowskie powinny utworzyć **krajowe i/lub regionalne punkty kontaktowe, dostarczające obywatelom informacji** na temat technicznych i finansowych aspektów wspólnot energetycznych OZE, prosumpcji energii z OZE i innych aspektów aktywności w obszarze energetyki.

PROCEDURY ADMINISTRACYJNE

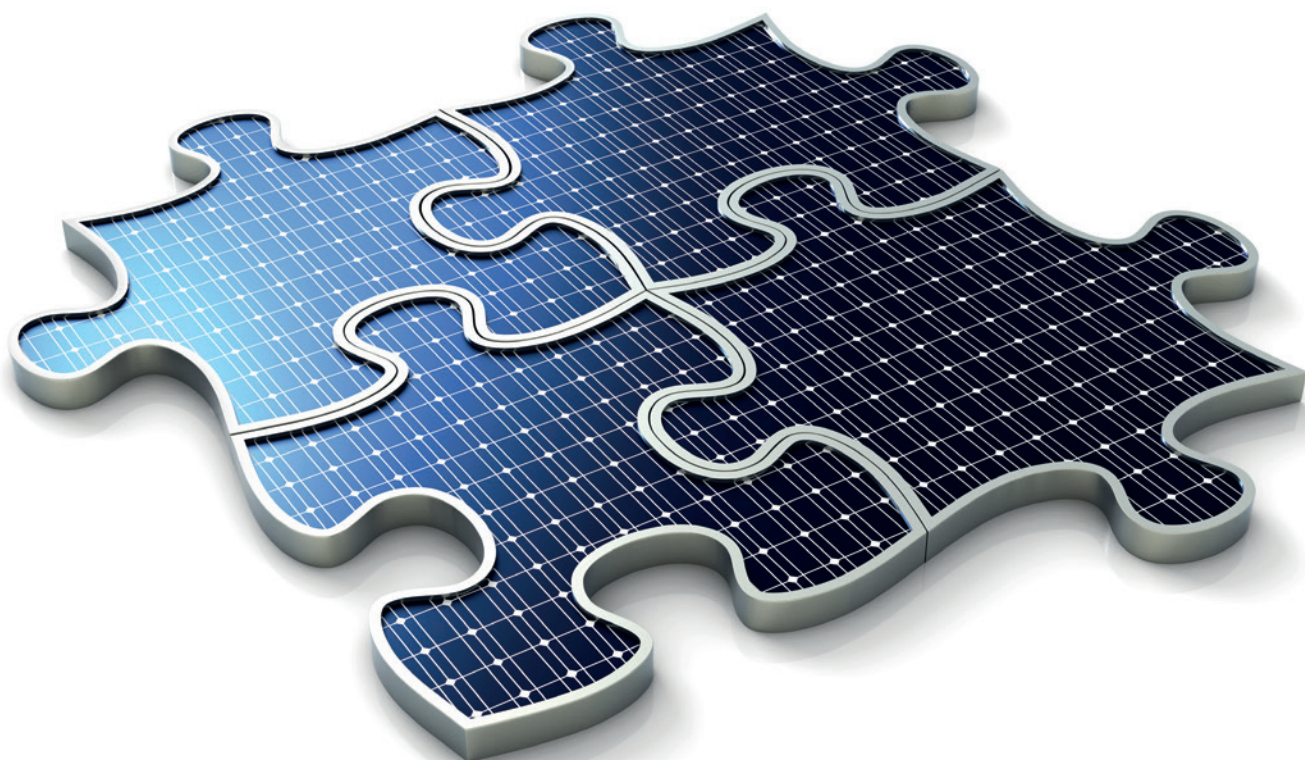
Krajowe, regionalne i lokalne władze powinny zawrzeć zapisy dotyczące rozwoju energetyki odnawialnej na etapie planowania (w szczególności na wstępnych etapach planowania przestrzennego), projektowania, budowania

i renowacji przestrzeni miejskiej, przemysłowej, handlowej i mieszkalnej, a także planowania infrastruktury energetycznej (elektryczności, ogrzewania, chłodzenia, i innych). Władze powinny również konsultować plany infrastrukturalne operatorów, uwzględniając potrzeby prosumentów OZE i wspólnot energetycznych.

Zgodnie z art. 16 dyrektywy RED II, tworzone przez państwa członkowskie **punkty kontaktowe (wspomniane powyżej), powinny pomagać w przeprowadzaniu zainteresowanych przez procedurę uzyskiwania pozwoleń** (m.in. opracowując podręcznik procedur) **oraz dofinansowania** na projekty OZE. Punkty te powinny być dedykowane również projektom wspólnot energetycznych i realizować następujące zadania:

- informować o korzyściach i uprawnieniach obywateli oraz technicznych i praktycznych aspektach wspierania prosumpcji OZE i rozwijania wspólnot energetycznych OZE;
- informować, jak pozyskać dofinansowanie na utworzenie wspólnoty;
- wspierać wspólnoty w korzystaniu z wypracowanych systemów wsparcia, których stworzenia wymaga art. 22 ust. 7 dyrektywy.

ZAPEWNIENIE SPÓJNOŚCI
POMIĘDZY WSPÓLNOTAMI
ENERGETYCZNYMI OZE
I INNYMI FORMAMI
ZBIOROWEJ KONSUMPCJI
ENERGII

ZBIOROWA PROSUMPCCJA OZE

Dyrektywa RED II wprowadza dwa typy prosumentów energii odnawialnej:

- a. „**prosument energii odnawialnej**” (art. 2 pkt. 14) – odbiorca końcowy działający w ramach swoich obiektów o określonych granicach (lub, jeśli to jest dozwolone przez dane państwo, w ramach innych obiektów), który wytwarza energię z OZE na własne potrzeby oraz może magazynować lub sprzedawać samodzielnie wytworzoną energię elektryczną, pod warunkiem że działania te nie stanowią jego podstawowej działalności handlowej lub zawodowej;
- b. „**działający grupowo prosumenci energii odnawialnej**” (art. 2 pkt. 15) – grupa co najmniej dwóch działających wspólnie prosumentów energii odnawialnej zgodnie z pkt. 14 (powyżej), zlokalizowanych w tym samym budynku wielomieszkaniowym. Energię uzyskiwana ze źródła OZE w tym budynku służy zaspokojeniu ich zsumowanych potrzeb konsumpcyjnych

Obie definicje dotyczą działalności polegającej na **wytwarzaniu energii, która może być potem skonsumowana, magazynowana lub sprzedana**. Mogą nimi być wszelkiego typu podmioty, z wyjątkiem przedsiębiorstw, dla których wytwarzanie, magazynowanie i sprzedaż energii stanowi główną działalność gospodarczą. Takie przedsiębiorstwa mogą natomiast ułatwiać korzystanie z OZE innym konsumentom (prosumantom), np. poprzez zarządzanie instalacjami OZE. Oba te pojęcia odnoszą się tylko do wytwarzania i konsumpcji energii elektrycznej.

Jednocześnie, zgodnie z dyrektywą RED II, prosumenci (indywidualni i zbiorowi) powinni mieć możliwość pozyskiwania energii zarówno z wykorzystaniem instalacji OZE zamontowanych na zajmowanych przez nich obiektach, jak i z wykorzystaniem obiektów położonych gdzie indziej, w ramach **tzw. umów wirtualnych**. Dobrze, by państwa członkowskie przyjmowały jak najszerszy obszar geograficzny dla tego typu prosumpcji, ponieważ pozwala to na większy i bardziej równy dostęp do korzystania energii z OZE.

Przykład:

W **Grecji** wprowadzono wirtualny system opustów w celu stymulacji prosumpcji zbiorowej OZE na poziomie regionalnym. System ten umożliwia pozyskiwanie energii wytwarzanej w jednym miejscu, a następnie jej kupno, sprzedaż lub zbi-

lansowanie na rachunku za energię prosumentowi znajdującemu się w innej lokalizacji. Ponosi on opłaty sieciowe związane z transferem energii, ale nawet z tym obciążeniem jego końcowy rachunek ulega znacznemu zmniejszeniu.

Grecja stworzyła również odrębne regulacje dotyczące korzystania z prosumpcji zbiorowej przez wspólnoty energetyczne. Przyznają one wspólnotom oraz ich członkom prawo wnioskowania o utworzenie zbiorowego wirtualnego systemu opustów. Na szczególnie korzystnych warunkach we wspólnotach tych mogą uczestniczyć gospodarstwa domowe o niskich dochodach. W ten sposób wirtualny system opustów ma szansę przyczynić się do redukcji ubóstwa energetycznego w Grecji, gdzie ponad 50% obywateli mieszka w blokach, a 4 na 10 gospodarstw doświadcza trudności z opłaceniem rachunków za energię.

Dyrektywa RED II dopuszcza wprowadzenie różnych reguł dla indywidualnych i zbiorowych prosumentów, jednak muszą one być proporcjonalne i w pełni uzasadnione, tzn. ewentualne różnice w podejściu muszą być uzasadnione różnicą w rozmiarze działalności i jej wpływie na sieć.

Jak wspomniano wcześniej, należy koniecznie odróżniać dwa, łatwe do pomylenia pojęcia: wspólnotę energetyczną OZE oraz prosumenta działającego zbiorowo. Zbiorowa konsumpcja energii z instalacji OZE to rodzaj **działania**, natomiast wspólnota energetyczna to forma **organizacji**, która oprócz auto-konsumpcji pozyskanej energii, może ją – w myśl zapisów dyrektywy – również w całości sprzedać, np. samorządowi. Zależność między nimi przedstawia się w sposób następujący:

Schemat 2. Wspólnoty energetyczne OZE (sposób organizacji) a prosumenci energii odnawialnej (rodzaj działania)

Przykład:

Najnowsze prawo wprowadzone **we Włoszech** uwzględnia odrębność koncepcji prosumpcji zbiorowej oraz wspólnoty energetycznej OZE. Prosumenta zbiorowego mogą wspólnie tworzyć wszyscy konsumenci zlokalizowani na określonym przepisami obszarze, również osoby prawne, o ile produkcja energii nie stanowi ich głównej działalności gospodarczej.

Zainstalowana moc energii wytwarzanej przez zbiorowego prosumenta nie może przekraczać 200 kW, a za granicę obszaru uczestnictwa przyjęto wspólny budynek lub wspólnotę mieszkaniową.

Koncepcja **prosumenta zbiorowego** może stanowić ofertę dla mieszkańców jednego budynku, bloku, czy sąsiedztwa, niezależnie od tego czy zechcą oni ustanowić wspólnotę energetyczną. Art. 21 ust. 4 dyrektywy RED II daje wspólnie działającym mieszkańcom jednego budynku prawo do produkcji, magazynowania i konsumpcji samodzielnie wygenerowanej energii z OZE. Zarówno indywidualni, jak i zbiorowi prosumenci, powinni też otrzymać prawo do sprzedaży nadmierowej ilości energii, m.in. poprzez:

- umowy PPA;
- dostawców energii elektrycznej;
- umowy bezpośrednio („peer-to-peer”).

Handel „peer-to-peer”, czyli bezpośrednio pomiędzy pojedynczymi użytkownikami, może mieć zastosowanie dla prosumenta zbiorowego jako forma, w jakiej:

- dzielą się energią z OZE pomiędzy sobą;
- sprzedają nadmiar wyprodukowanej energii z OZE innym podmiotom, w ramach większej wirtualnej platformy handlowej „peer-to-peer”.

Warto, aby obywatele mieli możliwość zaangażowania się w zbiorową prosumpcję również w taki sposób, jakim jest utworzenie osoby prawnej kwalifikującej się jako wspólnota energetyczna OZE.

PODZIAŁ ENERGII

Dyrektywa RED II nie precyzuje, jak powinien wyglądać podział energii na poziomie krajowym, jednak państwa członkowskie, tworząc regulacje dotyczące podziału energii we wspólnotach energetycznych, muszą wziąć pod uwagę następujące kwestie:

- zdefiniowanie podziału energii w ramach wspólnoty;
- podział ról i odpowiedzialności pomiędzy operatorami sieci a wspólnotami energetycznymi;
- regulacje dotyczące dzielenia się zyskiem przez członków wspólnoty;
- ochrona praw konsumenta w relacjach „peer-to-peer”;
- rozstrzyganie sporów w ramach wspólnot.

Dyrektywy RED II oraz IEM zapewniają wspólnotom energetycznym prawo do dzielenia się energią, ale nie narzucają technicznej definicji tego pojęcia. Jedynie [w preambule dyrektywy IEM](#) (motyw 46) wskazano, że „Podział energii elektrycznej umożliwia członkom lub udziałowcom korzystanie z dostaw energii elektrycznej pochodzącej z instalacji wytwórczych w obrębie społeczności, nawet gdy nie znajdują się oni fizycznie w bezpośrednim sąsiedztwie instalacji wytwórczej i nawet gdy znajdują się za pojedynczym punktem pomiarowym”. Państwa powinny mieć otwarte i innowacyjne podejście w tym zakresie i dopuszczać różne modele podziału energii, w tym m.in.:

- **tradycyjny transakcyjny model dostawy** – wspólnota jest właścicielem urządzeń pozyskujących energię i, w ramach tradycyjnej licencji dostawcy, odsprzedaży tę energię swoim członkom;
- **model kompensacyjny** z udziałem OSD, agregatora albo dostawcy – używając inteligentnych liczników, członkowie wspólnoty sumują ilość wytworzonej energii, a następnie przyporządkowują lub dystrybuują określone jej ilości poszczególnym członkom, zgodnie z ustaloną wcześniej umową;
- **platformy cyfrowe dla transakcji pomiędzy członkami** (np. w systemie „peer-to-peer”) – platforma taka może być obsługiwana przez firmę zewnętrzną lub może być własnością wspólnoty.

Dyrektywa RED II nakłada na państwa członkowskie **obowiązek zapewnienia współpracy OSD ze wspólnotami energetycznymi** w celu ułatwienia transferów energii elektrycznej w ramach wspólnot. Konieczne więc będą konkretne ustalenia pomiędzy wspólnotami a OSD, w zakresie podłączenia i korzystania z publicznej sieci, jak również podziału zadań w ramach tej współpracy. OSD mają prawo do wynagrodzenia za świadczone usługi, jednak **opłaty te powinny znajdować się pod nadzorem krajowego regulatora**. Stąd, konieczne jest zapisanie w prawie, że krajowy regulator będzie miał obowiązek nadzorowania umów zawieranych pomiędzy OSD i wspólnotami energetycznymi.

Przykład:

Projekt regulacji opracowanej w **Luksemburgu** określa zasady współpracy OSD ze wspólnotami, które chcą posiadać możliwość dzielenia energii. Po pierwsze, jeśli nie robi tego sama wspólnota, wówczas to OSD odpowiedzialny jest za podział wytworzonej energii pomiędzy członków. W tym celu, wspólnota energetyczna musi zawrzeć z OSD umowę opartą na standardowym wzorze kontraktu. Ten z kolei zostanie opracowany wspólnie przez operatorów sieci, przedstawiony krajowemu regulatorowi i przedłożony do konsultacji przed jego ostatecznym zatwierdzeniem. Kontrakt musi obejmować co najmniej:

- ▶ tożsamość oraz adresy członków wspólnoty,
- ▶ wskazanie wykorzystywanych urządzeń,
- ▶ przyjęty sposób podziału wytworzonej energii.

Kontrakt musi być aneksowany za każdym razem, gdy któryś z powyższych elementów ulega zmianie.

**ZAPEWNIENIE ODPOWIEDNICH
REGULACJI PRAWNYCH:**
DOSTĘP DO RYNKÓW,
RÓWNE SZANSE I KOSZTY
SYSTEMU ENERGETYCZNEGO

DOSTĘP DO RYNKÓW

Państwa członkowskie mają obowiązek zapewnić wspólnotom energetycznym dostęp do rynku, nie tylko indywidualnie, ale też poprzez agregację. **Agregator** to nowy typ podmiotu na rynku usług energetycznych – osoba fizyczna lub prawna – który łączy

- wiele obciążeń po stronie odbiorców lub
- wytworzoną energię elektryczną do celów sprzedaży, zakupu lub wystawienia na aukcji na jakimkolwiek rynku energii elektrycznej.

To oznacza, że wspólnoty muszą mieć zapewniony dostęp do rynków za pośrednictwem podmiotu zewnętrznego. Większość wspólnot korzysta z niewielkich instalacji OZE lub ma niewielkie zasoby, żeby zapewnić elastyczność energetyczną. Stąd, dostęp do podmiotu zewnętrznego, który jest w stanie zarządzać elastycznością produkcji energii, często jest jedynym sposobem na dostęp wspólnot do rynku. Prawo unijne wymaga, by zarówno na rynku hurtowym, jak i na rynku bilansującym, państwa członkowskie zapewniły równy dostęp agregatorom mniejszych jednostek produkujących i konsumujących energię elektryczną.

Prawo to obejmuje również zapewnienie dostępu do nowych **lokalnych rynków elastyczności energii**. Będą one musiały powstawać ze względu na wprowadzone

przepisy, na mocy których OSD będą musieli dostosować się do bardziej elastycznego zarządzania siecią. Dyrektywa IEM nakazuje wypracowanie standardowych rynkowych procedur co do tego, jak usługi elastyczności mają być przez OSD nabywane. Aby wspólnoty energetyczne miały do takich rynków dostęp, opracowywane standardy i procedury muszą uwzględniać zdolność wspólnot energetycznych do ich spełnienia. Wymogi dla lokalnych rynków elastyczności energii muszą być proste i przejrzyste, tak aby były łatwe do zrozumienia dla wspólnot energetycznych.

Przykład:

Federalny regulator rynku energii elektrycznej w **USA** zdecydował niedawno o dopuszczeniu agregatorów zarządzających rozproszonymi źródłami energii do udziału w hurtowych rynkach energii i świadczenia usług systemowych. Na mocy tej decyzji, rozproszone źródła energii (m.in. wspólnoty energetyczne) będą mogły świadczyć usługi z zakresu bilansowania sieci na równi z dużymi elektrowniami. Regulator podkreśla, że agregacja takich źródeł pozwoli wypełnić minimalne wymagania co do mocy czy sterowalności, których pojedyncze jednostki nie mogłyby zagwarantować. Decyzja federalnego regulatora oznacza, że regionalni operatorzy sieci będą musieli zrewidować swoje regulacje, czyniąc rozproszone źródła energii pełnoprawnymi uczestnikami rynku.

ZAPEWNIENIE RÓWNYCH SZANS

Obywatelskie wspólnoty energetyczne i wspólnoty energetyczne OZE to nowe w sektorze energii, specyficzne niekomercyjne podmioty, dlatego mogą one mieć trudności w poruszaniu się na rynku w ramach tradycyjnych regulacji tej branży. Wynika stąd obowiązek zapewnienia przez państwa członkowskie nowych ram, w których wspólnoty energetyczne będą miały przynajmniej **równe (jeśli nie wręcz uprzywilejowane) szanse na rynku**. Państwa mają zapewnić, że wspólnoty będą poddane niedyskryminacyjnemu, sprawiedliwemu, proporcjonalnym i transparentnym procedurom i obciążeniom, m.in. w zakresie rejestracji i przyznawania licencji.

Powyższe zobowiązanie może zostać zrealizowane na jeden z kilku różnych sposobów, na przykład poprzez:

- **zróżnicowanie regulacji** – gdy opracowany zostaje

osobny zestaw przepisów odnoszący się do wspólnot energetycznych (m.in. mógłby on dotyczyć zapewnienia wspólnotom uproszczonego albo priorytetowego dostępu do przyłączenia do sieci),

- **ograniczenie istniejących obciążeń** – gdy niektóre obowiązki nie w pełni dotyczą wspólnot, niektóre standardy są dla nich obniżone albo niektóre procedury administracyjne są uproszczone (może to dotyczyć np. uproszczenia uzyskania licencji detalicznego dostawcy prądu, wymogów w zakresie gwarancji bankowych, opłat administracyjnych czy posiadania określonej formy prawnej),
- **uelastycznienie** – gdy wspólnoty uzyskują dodatkowe narzędzia pozwalające spełniać obowiązki dotyczące wszystkich podmiotów na rynku (warto wtedy ocenić, które z tych obowiązków wspólnoty mogłyby przenieść na podmioty zewnętrzne – może to dotyczyć np. obowiązku bilansowania systemu, co często wspólnotom nastręcza trudności),
- **wsparcie w budowaniu potencjału** – gdy regulator lub rząd zapewnia wsparcie administracyjne, doradztwo techniczne, pomoc lub środki finansowe na obsługę zewnętrzną w kwestiach uzyskiwania licencji, rejestracji, czy finansowania (po pierwsze, państwa powinny wyposażyć odpowiednie władze – krajowe, lokalne, regulacyjne – by mogły wspierać techniczną wiedzę ekspercką powstające projekty; po drugie, organizacje pozarządowe i lokalne firmy powinny dostać finansowanie na wspieranie takich projektów na zasadzie pro-bono).

Przykład:

Nowe prawo w **Irlandii** przewiduje wachlarz różnych rozwiązań wspierających wspólnoty energetyczne OZE w rozwijaniu ich projektów. Obejmują one:

- ▶ zapewnienie dostępu do doświadczonych doradców, służących wiedzą techniczną, finansową i doradztwem prawnym;
- ▶ utworzenie kompetentnych punktów informacyjnych;
- ▶ stworzenie mechanizmów finansowania (m.in. dotacje na sporządzenie oceny wykonalności projektów, czy preferencyjne pożyczki).

Najlepszym z powyższych rozwiązań wydaje się **zróżnicowanie regulacji**. Doświadczenie istniejących wspólnot energetycznych z Europy Zachodniej podpowiada, że stosowanie zróżnicowanych lub uproszczo-

nych przepisów dla wspólnot energetycznych powinno opierać się na wnioskach z analizy potencjału i barier dla rozwoju wspólnot w danym kraju, do czego zobowiązuje zresztą wspomniany wcześniej art. 22 ust. 3 dyrektywy RED II.

REGULACJE DLA INNOWACJI

Jednym ze sposobów wspierania innowacyjności wspólnot energetycznych jest stworzenie dla nich **środowiska testowego** (ang. „regulatory sandbox”). Jest to eksperymentalna przestrzeń, w której powstające podmioty mogą sprawdzić możliwość współpracy z dostawcami usług energetycznych na prawdziwym rynku i z prawdziwymi klientami, pozostając jednocześnie pod ścisłym nadzorem regulatora. Sandbox jest skrojonym na miarę zestawem regulacji dopasowanych do konkretnego rodzaju inicjatywy.

Utworzenie takiego środowiska testowego ma dwa cele:

- umożliwienie **pomysłodawcom** przetestowania nowych technologii i modeli biznesowych, które nie są do końca kompatybilne z istniejącymi regulacjami;
- umożliwienie **regulatorowi** zapoznanie się z innowacyjnymi rozwiązaniami w małej skali i uwzględnienie ich w przyszłych regulacjach.

Środowiska testowe w Unii Europejskiej są tworzone głównie dla rynku detalicznego energii elektrycznej. Najczęściej mają na celu połączenie ze sobą lokalnej produkcji oraz zapotrzebowania, z wykorzystaniem innowacyjnych taryf albo handlu „peer-to-peer”. Mogą one również np. umożliwiać wspólnotom energetycznym dostarczanie energii na mocy innego rodzaju umów niż byłoby to standardowo stosowane. Ważne jest zadbanie o to, by zrównoważyć dbałość o rozwój innowacji z zapewnieniem braku dyskryminacji na rynku i ochroną konsumentów.

Przykład:

W 2015 roku w **Holandii** wprowadzono program, skrótowo nazwany EDSEP, który zachęcał właścicieli domów jednorodzinnych oraz wspólnoty energetyczne do składania projektów, których realizacja nie była możliwa w ramach istniejących na tamtą chwilę przepisów. Celem programu była stymulacja zdecentralizowanej energetyki OZE, zwiększenie efektywności wyko-

rzystania istniejącej infrastruktury energetycznej oraz zaangażowania konsumentów w pozyskiwanie przez nich energii. Program umożliwił stowarzyszeniom właścicieli domów i wspólnotom energetycznym uzyskanie wyłączeń spod holenderskiego prawa w celu wykonywania przez nich funkcji operatorów sieci i ominięcie normalnych procedur uzyskania pozwoleń na dostawę energii. Mogą oni prowadzić taki eksperyment testowy w wariantcie do 500 użytkowników (taki projekt pełni rolę sieci), bądź w wariantcie do 10 000 użytkowników i do 5 MW mocy wytwórczej (taki projekt roli sieci nie przejmuję). Program zakończył się w 2018 roku, jednak rząd Holandii zapowiedział jego kolejną edycję.

UDZIAŁ W KOSZTACH SYSTEMU ENERGETYCZNEGO

Art. 18 Rozporządzenia o Jednolitym Rynku Energetycznym (IEMR) wskazuje zasady, które muszą być uwzględnione przy opracowywaniu krajowych taryf dla wszystkich konsumentów przyłączonych do sieci:

- **transparentność** – nakładane przez operatorów sieci opłaty za przyłączenie, korzystanie i niezbędne prace sieciowe muszą być transparentne. Państwa powinny wspierać tę zasadę poprzez publiczne konsultowanie proponowanych obciążeń, zwłaszcza tych nakładanych na wspólnoty energetyczne i innych prosumentów, jak również powinny udostępnić pełną informację co do przyjętej metodyki kalkulacji opłat;
- **brak dyskryminacji** – opłaty za magazynowanie energii nie mogą być dyskryminujące (pozytywnie ani negatywnie), nie mogą zniechęcać do produkcji i konsumpcji własnej energii, ani do udziału w odpowiedzi strony popytowej, z ang. demand side response (DSR);
- **zasadność kosztów** – opłaty za dostęp do sieci, przyłączenie, korzystanie i modernizację sieci muszą być adekwatne do kosztów ponoszonych dotychczas w ramach współpracy z rynkowym operatorem sieci. Generalnie, nakładane taryfy powinny odzwierciedlać realny koszt, jaki dany konsument powoduje dla sieci;
- **nacisk na efektywność oraz elastyczność** – metodyki ustalania taryf powinny dostarczać krótko i długoterminowe zachęty do podnoszenia efektywności energetycznej, wzmacniania bezpieczeństwa dostaw, rozwoju inwestycji i innowacji służących interesowi konsumenta. Oznacza to, że taryfy powinny uwzględniać wszystkie nieuniknione koszty dla operatorów sieci, a jednocześnie zachęcać ich do rzetelnego szacowania przyszłego zapotrzebowania sieci (aby uniknąć przeinwe-

stowania i nadmiernych wydatków). Uzasadnione kosztowo zarządzanie siecią oznacza dążenie do jak najtańszego zaspokojenia zapotrzebowania energetycznego wszystkich konsumentów.

Art. 22 ust. 4 lit. d dyrektywy RED II wskazuje, że wspólnoty energetyczne OZE „*muszą ponosić opłaty sieciowe i podatki odzwierciedlające koszty, co zapewni, że w adekwatny, sprawiedliwy i wyważony sposób będą one uczestniczyć w ogólnym podziale kosztów systemu, zgodnie z przejrzystą analizą kosztów i korzyści dotyczącą dystrybuowanych źródeł energii*”. **Oznacza to, że taryfy dla wspólnot mają uwzględniać nie tylko koszty, ale też potencjalne korzyści, jakie mogą przynieść systemowi energetycznemu.**

Zgodnie z tą dyrektywą, państwa członkowskie muszą zapewnić, że prosumenci OZE:

- nie będą obciążeni dyskryminującymi czy nieproporcjonalnymi opłatami, a ich opłaty sieciowe będą odzwierciedlały ponoszone koszty,
- nie będą obciążeni żadnymi opłatami w odniesieniu do energii z OZE wytworzonej w ramach ich własnych obiektów,
- otrzymają wynagrodzenie za wyprodukowaną przez siebie energię z OZE wprowadzoną do sieci i wynagrodzenie to będzie odpowiadało rynkowej wartości tej energii (może ono również uwzględniać takie czynniki jak długoterminowa wartość tej energii dla sieci, środowiska i społeczeństwa).

Powyższe prawa muszą zostać zapewnione instalacjom o mocy zainstalowanej do 30 kW. Zaleca się, by państwa członkowskie stosowały powyższe zasady w równym stopniu do prosumentów indywidualnych, jak i do wspólnot energetycznych OZE.

Dysponując możliwością magazynowania, odpowiadania na zapotrzebowanie (DSR), cyfryzacją i rozwiniętym systemem bilansowania, prosumenci nie tylko przekazują nadwyżki swojej energii do sieci, ale również mogą oferować usługi, które pomogą OSD zarządzać siecią w sposób bardziej efektywny kosztowo. Z tego względu dyrektywa RED II wymaga, by określenie systemu opłat dla wspólnot energetycznych oparte było o **analizę kosztów i korzyści dystrybuowanej energii**.

Analiza kosztów i korzyści w odniesieniu do dystrybucji energii jest nowym rozwiązaniem i nie ma jeszcze przykładów takich działań, ani wytycznych w tym za-

kresie, zarówno w dyrektywach RED II, jak i IEM. Oba te akty prawne wskazują natomiast, że analizy te powinny być przeprowadzone przez odpowiednie władze krajowe. Powinien to być niezależny podmiot, posiadający wiedzę o rynku energetycznym, w rodzaju krajowego regulatora rynku energii. Najlepszą sytuacją byłoby, gdyby jego obowiązek sporządzenia analizy kosztów i korzyści dystrybucji energii został zapisany w prawie w ramach transpozycji dyrektyw IEM i RED II.

Zgodnie z dyrektywą IEM, krajowy regulator ma obowiązek upublicznić **metodykę i dane przyjęte do określenia taryf sieciowych**, z zachowaniem poufności wrażliwych danych handlowych. Publiczny dostęp do tych informacji pozwoli zweryfikować, czy wzięto pod uwagę zarówno koszty jak i korzyści, pozwoli wspólnotom lepiej ocenić podejmowane ryzyko finansowe oraz inne przyszłe ryzyka i koszty. Wyjątek dotyczący wrażliwych informacji handlowych powinien być interpretowany bardzo wąsko i raczej nie będzie on często stosowany.

Przykład:

W 2013 roku w **Kalifornii** wprowadzono prawo zobowiązujące przedsiębiorstwa energetyczne do określenia korzyści, jakie rozproszone instalacje energetyczne przyniosą sieci oraz środowisku. Każda planowana instalacja musi wpisywać się w **Plan Rozwoju Sieci Dystrybucyjnych** (ang. Distribution Resources Plan), wskazujący najlepszą możliwą lokalizację dla rozwoju poszczególnych typów źródeł rozproszonej energii. Plan musi również szacować koszty i korzyści takiej instalacji dla systemu, do którego będzie podłączona, m.in. wobec spodziewanego spadku lub wzrostu lokalnej mocy wytwórczej, uniknięcia lub konieczności inwestowania w lokalną infrastrukturę, ewentualnych korzyści w zakresie bezpieczeństwa i stabilności oraz wszelkich innych oszczędności generowanych dla sieci lub odbiorców końcowych. Aby wesprzeć opracowanie takiego planu, stanowy regulator energii w Kalifornii, we współpracy z przedsiębiorstwami energetycznymi, opracowuje metodykę, która pozwoli na szacowanie różnego typu korzyści generowanych przez energetykę rozproszoną oraz wypracowanie adekwatnych form ich wynagradzania.

URZĄD
REGULACJI ENERGETYKI

NADZÓR REGULACYJNY
NAD WSPÓLNOTAMI
ENERGETYCZNYMI

Art. 59 dyrektywy IEM zobowiązuje krajowych regulatorów do monitorowania procesu usuwania wszelkich przeszkód blokujących rozwój **obywatelskich wspólnot energetycznych**. Warto, by powyższy obowiązek monitorowania procesów dotyczył w równym stopniu **wspólnot energetycznych OZE**. Nadzór ten powinien dotyczyć m.in.:

- nadmiernych lub w inny sposób dyskryminujących procedur i opłat dotyczących przyłączenia do sieci, licencji i rejestracji;
- procedur rozpatrywania skarg od wspólnot lub ich członków o naruszeniu ich praw;
- umożliwiania wspólnotom uczestniczenia w rynku;
- nieuzasadnionych przeszkód w dostępie do finansowania i środków finansowych, w tym kredytów bankowych;
- statystyk dotyczących rozwoju wspólnot, w tym danych o ich działalności i korzyściach (społecznych, gospodarczych i środowiskowych), które przynoszą dla lokalnego rynku;
- wpływu wspólnot na konkurencję na rynku, w tym na wybory dokonywane przez klientów;
- umów zawieranych pomiędzy OSD, a wspólnotami energetycznymi;
- kosztów i korzyści wynikających z działalności wspólnot, w szczególności podatków, opłat i taryf;
- analiz kosztów i korzyści, które muszą być sporządzane, zgodnie z art. 16 ust. 1 lit. d dyrektywy IEM i art. 22 ust. 4 lit. d dyrektywy RED II;
- wszelkich innych kwestii mających znaczenie dla funkcjonowania wspólnot energetycznych.

Warto, by państwa zbudowały **system centralnej rejestracji oraz zarządzania wspólnotami** w taki sposób, aby można było śledzić ich rozwój oraz pojawiające się przeszkody dla ich dostępu do rynku.

W tym celu państwa członkowskie powinny:

- ustanowić **zasady rejestracji wspólnot energetycznych**. Jako osoby prawne, do celów rejestracji będą one musiały zaproponować odpowiednie władze zarządzające lub nadzorcze (wymagania w tym zakresie powinny być łatwe do spełnienia dla wspólnot energetycznych),
- jasno określić w prawie **obowiązki krajowego regulatora**, m.in. te dotyczące rejestracji oraz współpracy z innymi podmiotami w zakresie sprawowania nadzoru nad wspólnotami energetycznymi.

Niezależnie od tego, w jaki sposób Polska wprowadzi w życie system rejestracji i wsparcia dla wspólnot energetycznych, warto pamiętać, że niektóre z funkcji, jakie podmiot regulacyjny (zapewne Urząd Regulacji Energetyki) miałby pełnić, pełnią już obecnie międzynarodowe organizacje pozarządowe (np. REScoop), działające w krajach, w których wspólnoty energetyczne rozwijają się od wielu lat. Już teraz warto zapoznać się z doświadczeniami tworzących je członków i szukać u nich praktycznych informacji. Przyszłym wspólnotom energetycznym, które w najbliższych latach zaczną wreszcie powstawać również w Polsce, doświadczenia te w pewnością pozwolą uniknąć wielu pułapek, ślepych uliczek i wymyślenia „koła od nowa”, a Polska szybko przestanie być białą plamą na mapie europejskiej energetyki rozproszonej.

DO 2050

264

MILIONY

**MIESZKAŃCÓW UE
MOGŁOBY KORZYSTAĆ
Z WŁASNEGO PRĄDU**

Ruch Więcej Niż Energia to szeroka, społeczna koalicja działająca od 2015 roku na rzecz rozwoju energetyki obywatelskiej – rozproszonej, efektywnej i opartej na źródłach odnawialnych. Łączy obecnie ponad **150 podmiotów instytucjonalnych** – samorządów (w tym już 5 województw), uczelni, organizacji branżowych i pozarządowych, które łączy świadomość, że Polska potrzebuje **sprawiedliwych, przejrzystych oraz efektywnych mechanizmów regulacyjnych i finansowych** wspierających poprawę efektywności energetycznej oraz produkcję odnawialnej energii elektrycznej i ciepła.

Partnerzy ruchu Więcej Niż Energia:

- konsultują i opiniują projekty **aktów prawnych i narzędzi finansowych** mających wpływ na rozwój energetyki obywatelskiej i efektywności energetycznej wokół nas,
- ułatwiają komunikację pomiędzy progresywnymi samorządami i organizacjami zrzeszonymi w ramach WNE – **wymianie wiedzy, doświadczeń, pomysłów i informacji** o wydarzeniach dotyczących energetyki obywatelskiej,
- wykorzystują i promują **na najlepsze polskie i zagraniczne praktyki** w rozwoju energetyki prosumenckiej,
- wydają **publikacje** nt. efektywności energetycznej, OZE, dobrych praktyk, zmian na rynku energii czy wpływu energetyki obywatelskiej na polską gospodarkę.

Zapraszamy do współpracy
kontakt@wiecejnizenergia.pl
wiecejnizenergia.pl

